

טעימות הדף היומי

עם הרב אברהם משה הלוי רוט

לחצות והוספות: a0527652027@gmail.com

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה". הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד. מטרת השיעורים לעודד שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך.

השיעורים נמסרים באולפני "קול הלשון" וניתן לצפות בהם באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף (משמאל לימין): # 41670658 *

לתגובות והארות, ולקבלת הגליון בקביעות: a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

משפחתיות | מדוע נקראים הקטנים "טפלים"

מה זה "נטפל"? [כמובן אין זה מלשון תפל בתי"ו שמשמעותו 'בלא טעם' – אוכל תפל, כאן זה טפל בטי"ת], הכוונה היא להיות מסתפח ומתחבר למשהו אחר.

ביציאת מצרים כתוב "ויסעו בני ישראל מרעמסס סוכותה כשש מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף" ומתרגם אונקלוס "בר מטפלא", הנצי"ב מבאר את אונקלוס ש"טף" הוא מלשון "טפל", כי הקטנים נטפלים ומתחברים אל הגדולים, לכן התרגום הוא "טפלא", וזאת הסיבה שהם לא נמנים בפני עצמם.

אולי אפשר ליישב בזה את קושיית התוספות בסוכה כזב, לדעת לרבי אליעזר שצריך שתהיה סוכה לכל אחד ואחד מפני שאין אדם יוצא בסוכתו של חברו, א"כ איך הבנים יושבים עם אביהם בסוכה אחת. אך לפי המתבאר, אולי אפשר לומר שכיוון שהם טפלים לאביהם, הם נחשבים לעניין זה כ"אחד".

מהדף לחג | מדוע לנהוג דרך חירות באבא יותר מבניו

גם בליל הסדר אנו רואים את העניין שהקטנים טפלים לאב המשפחה עורך הסדר, ולכן אנו נוהגים הרבה עניני חירות באבא שאין אנו נוהגים אותם בשאר בני הבית. כי כאשר מקיימים אותם באבא ממילא כל ילדיו נכללים גם הם בדרך חירות, שהרי הם טפלים ומתחברים אליו.

לשון הקדש | "עושי" מצווה או "עושה" מצווה

בגמרא שלנו הגירסא היא "נטפל לעושי מצווה כעושי מצווה" בלשון רבים, ולפי"ז קצת משמע שלמרות שהוא יחיד הוא מקבל שכר כמו הרבים, כיון שהוא נטפל אל כולם,

דקדוק | מה השייכות בין שתי דרשות רבי עקיבא

"לא בא השלישי להקל אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו... ומה שנים נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אף שלשה..."

הנה רבי עקיבא דרש מהפסוק שהנטפל לעוברי עבירה כעובר עבירה, אמנם לכאורה הדרשה השנייה של מה שנים נמצא אחד מהם וכו' היא דרשה אחרת, ואיננה המשך של דברי רבי עקיבא. ובאמת בנוסח שבמשניות הגירסא היא "מה שנים נמצא אחד מהם קרוב ופסול" בלא ו"ו החיבור, ומתחילה שם משנה חדשה.

אמנם בגמרא בסנהדרין דף ט למדנו שהמחלוקת של רבי יוסי ורבי בדיני נמצא אחד מהם קרוב ופסול הם אליבא דרבי עקיבא, ולמדנו מזה שרבי עקיבא שדרש מהפסוק שהנטפל לעוברי עבירה כעובר עבירה הוא זה שדרש גם את הדרשה השנייה "מה שנים נמצא אחד מהם קרוב ופסול" וזה מתאים לגירסא של הגמרא שלפנינו שכתוב ומה שנים – עם ו"ו החיבור, כהמשך אחד.

אלא שאם כן צריך להבין איך באמת שתי הדרשות קשורות זו לזו, הרי לכאורה אי אפשר לדרוש שתי דרשות שונות מאותו ייתור של "שלושה".

והנה הרמב"ם בתשובותיו (הנקראות "פאר הדור") מבאר את הטעם שאם נמצא אחד מהם קרוב ופסול גם העדות של הכשרים פסולה, כי גם על הכשרים יש טענה למה הם הצטרפו עם עדים פסולים, ולכן גם עדותן נפסלת.

לפי זה אולי יש לבאר את השייכות בין שתי הדרשות: ממה שאנו רואים עד כמה חמור להיטפל לעוברי עבירה, אנו למדים שיש טענה גם על העדים הכשרים שהעידו עם העדים הפסולים. הם נטפלו לעדים שמעידים בפסול.

ואינו נחשב רק כמו אחד מהם.

אמנם במסכת סנהדרין הגרסה היא "נטפל לעושה מצווה כעושה מצווה" משמע שהוא נטפל ליחיד שעושה מצווה, וזה חידוש שאפשר להיות נטפל ל"עושה מצווה" יחיד, שהרי לכאורה כאשר יחיד מצטרף ליחיד, הוא אינו "נטפל" אלא "משתתף".

אמנם בלשון הקודש יש פעמים שגם כשהמילה מסתיימת בה' היא מתפרשת כאילו מסתיימת ביו"ד. כמו למשל במגילת רות (כדאי להתחיל להכין אותה...) שלפעמים כתוב "שדה מואב" ולפעמים "שדי מואב". ואם כן, יתכן ש"עושה מצווה" מתפרש כמו "עושי מצווה".

חיזוק | חבר אני לכל אשר יראוך

איך בפועל נטפלים לעושי מצווה? אתה רואה, לדוגמא, כמה חברים שמנסים להקים שיעור חדש ב"דף היומי", נראה לך שהם מסתדרים בלעדך, אבל למרות זאת תאמר "אני רוצה להושיט יד", אני רוצה שזה יהיה גם על שמי. אתה רואה שמארגנים איזה עניין בבית הכנסת, אל תאמר "בטח יסתדרו בלעדי" רוך להיטפל אליהם.

מהדף לחג | מתכנסי קציר העומר – נטפלים למצווה?

יכול להיות שגם הציבור שהיה מתאסף ביום ט"ו ניסן מבעוד יום בשדה, על מנת לראות את עבודת קציר העומר, היה נחשב בכלל נטפלים לעושי מצווה.

השקפה | מידה טובה מרובה! למה אנו שוכחים זאת?

"על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מצווה" רש"י מבאר את הקל וחומר שהרי "מידה טובה מרובה ממידת פורענות פי חמש מאות".

לא תמיד אנו זוכרים זאת, שמידה טובה מרובה ממידת פורענות. כאשר אנו שומעים איזה דבר מחז"ל שהוא 'מידת פורענות', כגון שעל חטא פלוני אין מחילה ועל עבירה אלמונית אין תשובה, וכדומה, אנו ממהרים לפרש זאת במלוא החומרה כפשוטו ממש, אבל, מצד שני, כאשר אנו שומעים דבר חז"ל שהוא 'מידה טובה', כגון שמי שאומר אמן יהא שמיה רבא בכל כוחו קורעין לו גזר דינו, אנו אומרים לעצמינו שזו רק "בחינה מסוימת", הרי "לא יתכן" שהקב"ה

כל כך מיטיב איתנו... רק את דברי חז"ל ש"אין מועיל לו תשובה" זה אנו חושבים שהוא בוודאי עד הסוף... יקוב הדין את ההר...

האמת היא הפוכה, מידה טובה מרובה ממידה פורענות פי חמש מאות!!

מעגל השנה | האם מועיל "תוך כדי דיבור" ב"אתה גיבור" ובספירת העומר

בדף שלנו אנו למדים על המושג "תוך כדי דיבור". מושג זה נוגע להרבה הלכות בתורה, ובכללם למי שטעה בתפילה ותיקן תוך כדי דיבור.

אמנם, צריך לדעת שלא תמיד מועילה חזרה "תוך כדי דיבור". לדוגמא: מי שטעה בימים אלו בברכת אתה גיבור ואמר מוריד הגשם, דעת הגרש"ז אויערבאך והגר"ש וואזנר שגם אם תיקן תוך כדי דיבור ואמר מוריד הטל צריך לחזור לראש, כי כיון שגשמים בימות החמה הם סימן קללה יתכן שאי אפשר לתקן זאת תוך כדי דיבור, כי סוף סוף אמר דבר שאינו סימן ברכה. ורק בבקשה שביקש שלא כראוי יכול לתקן את בקשתו.

גם בספירת העומר מסתבר שאי אפשר לבטל מה שאמר, וכגון אדם שאל את חברו כמה היום בעומר, וחברו ענה לו היום יום אחד, ורוצה מיד לחזור בו תוך כדי דיבור כדי שלא יפסיד הברכה... מסתבר שגם בזה הוא לא יכול לחזור תוך כדי דיבור, וצ"ע.

העמקה | תוך כדי דיבור - לפי קצב העד הראשון או השני?

השדי חמד חוקר לפי מה משערים את שיעור 'כדי שאילת תלמיד לרב', האם זה לפי קצב הדיבור של אדם בינוני או שזה לפי קצב הדיבור של כל אחד ואחד, שהרי יש אנשים שקצב הדיבור שלהם מהיר מאד ויש כאלו שקצב הדיבור שלהם איטי מאד.

מספרים על רב אחד שהיה דיבורו מתון מתון, פעם הוא בא לחנות נעלים וביקש נעלים מידה ארבעים, כשחזר המוכר עם הנעל הוא שמע שהרב ממשיך "ושלש"...

[האמת, שחקירה כזו אפשר לחקור לגבי הרבה דינים בתורה, כגון לגבי הדין של "שהה כדי לגמור את כולה" שאם הפסיק באמצע תפילה או הברכה [מחמת שהוא לא יכול להמשיך את התפילה] כדי לגמור את כולה הוי הפסק, ויש לדון האם משערים זאת בכל אדם לפי קצב התפילה שלו או לפי אדם ממוצע. כך גם בתקיעת שופר יש לחקור בשיעור טורמי"ט

כך גם דין "עדות מיוחדת" שצריכים העדים לראות אלו את אלו, נוגע מאוד לסידור קידושין. לפעמים מחמת הצפיפות בחופה סביב החתן והכלה ומסדר הקידושין ומכריז הכיבודים... העדים לא רואים אחד את השני אלא כל אחד עומד בזוית אחרת ומביט, ואמנם שניהם רואים את הקידושין אבל מכיון שאינם רואים אחד את השני, זו בעיה גדולה.

מהדף לחג | רואים אלו את אלו לצירוף חבורה בקרבן פסח

יש נידון גדול האם מספיק שאחד מן הכת האחת רואה את הכת השנייה, גם אם מהכת השנייה אין אפילו אחד שרואה את הראשונה, או שצריך שמשתי הכתות יראו אלו את אלו. (ראו במהדורת שוטנשטיין הערה 4).

כעין נידון זה דנים גם לגבי צירוף לחבורה של קרבן פסח, האם צריך ששתי הקבוצות יראו אחד את השני או שמספיק שחלקם רואים את חלקם, למרות שהנראים לא רואים. כך גם יש נידון לגבי צירוף לזימון ולמניין. לא מזמן, בתקופת הקורונה, היה מצוי מאוד נידון זה לגבי מניני המרפסות...

התבוננות | מה בין צירוף לעדות לצירוף לתפילה

לגבי צירוף עשרה מתפללים למניין כתב הבית יוסף שאם יש רשות הרבים באמצע זה מפריד את המתפללים והם לא יצטרפו למניין [ב"מניני המרפסות" בתקופת הקורונה הייתה מצויה בעיה זו שלפעמים היתה רשות הרבים בין המרפסות], ויש שהקשו שהרי בסוגייתנו משמע שאם עד אחד רואה מחלון זה ועד שני מחלון זה מצטרפים, ומשמע שזה גם אם באמצע יש רשות הרבים. וצריך לחלק בין צירוף לעדות שהעיקר הוא הצירוף בראיה, לצירוף אנשים לקבוצה אחת לתפילה.

למדנות | ראוהו חורש בשבת בזה אחר זה

מבואר בגמ' שמה שכתוב "אפילו בזה אחר זה מחלון אחד אין מצטרפים" מדובר ששניהם מעידים שראו אותו בועל ערוה, ולכן אע"פ שהם ראו בזה אחר זה מכל מקום כל אחד ראה מעשה שלם ובכל זאת אין מצטרפים, אבל בשאר עבירות אם ראו בזה אחר זה, נמצא שכל אחד ראה רק חצי עבירה ופשיטא שאין מצטרפים.

והנה בהערות המצויינות של מהדורת שוטנשטיין (הערה

[שיעור קול הכי קטן] אחד, ששיעור התקיעה הוא כמספר הטורמיטי"ם שבתרועה או בשברים, ואצל בעלי התקיעה המהירים זה נמשך זמן קצר מאוד ואצל ה'מתחילים' זה נמשך יותר זמן, ויש לדעת האם אורך התקיעה הנדרש משתנה לפי כל תוקע ותוקע או לפי התוקע הממוצע].

והנה, בסוגיא שלנו אנו מצרפים את העדות של ראובן ושמעון, מחמת ששמעון העיד תוך כדי דיבור לסיום עדות ראובן.

ויש לדון, [לפי הצד שמשערים את שיעור תוך כדי דיבור לפי הדיבור של כל אחד], האם אנו משערים כאן לפי קצב הדיבור של העד הראשון או של העד השני, או אולי צריך שיהיה נחשב "תוך כדי דיבור" אצל שניהם, כדי לצרף את שניהם לעדות אחת. מה אתם אומרים?

מוסר | חשיבותה של שאילת שלום

התוספות בבבא בתרא דף קכט,ב מביאים את דעת רבינו תם ששיעור "תוך כדי שאילת שלום לרבו" היא תקנת חכמים שחששו "שכשאדם עושה סחורה עם חברו ויראה רבו או גדול הימנו בחכמה לא יתן לו שלום, שאם יתן לו שלום לא יוכל לחזור בו ממקחו, לכך תקנו חכמים שכשיעור זה יכול לחזור".

רואים אנו מכאן עד כמה חשוב לשאול בשלום רבו, וכמו שאנו רואים בהלכות תפילה שיש דיני הפסקה לשאול או להשיב מפני הכבוד.

גם יש ללמוד מכאן את הערך של כל רגע ורגע, שאם ימתין שתי שניות ואחר כך ישאל בשלום רבו, כבר נחשב ש"לא נתן לו שלום"...

זו בעצם תקנת בועז במגילת רות שיהיה אדם מקביל פני חברו [וכל שכן פני רבו] עם שם ה', ה' עמכם "יברכך ה'".

מעניין לדעת | מה לומדים מסדרי הקידושין מהדף שלנו

בטח שמתם לב שמשדרי הקידושין אומרים לחתן לייחד את העדים ולומר להם שרק הם יהיו העדים שלו. הטעם למנהג זה הוא לפי המבואר בריטב"א שעדי קידושין שהיה אחד מהם קרוב או פסול העדות נפסלת, גם אם הם לא הגיעו לבית דין להעיד, כי מאחר שהם עידי "קיום" אז העדות מתקיימת בעצם הראייה שלהם, וגם אם הם לא באו לבית דין הם נפסלים כשנמצא אחד מהם קרוב או פסול. לכן החתן מייחד את העדים ואומר רק אתם תהיו העדים שלי.

יסוד זה קשור לדברי רבינו ישראל סלנטר באגרת ח' [שלמרות שנכתבה בעשרת ימי תשובה, הוא מתחיל אותה עם דברים על פסח...]. שמבאר למה ב"רן גמליאל היה אומר" בהגדה של פסח אנו מזכירים את המרור אחרי המצה, הרי לכאורה היינו צריכים להזכיר קודם כל את המרור שהוא השיעבוד ואח"כ את המצה שבאה להזכיר את יציאתנו ממצרים. והרי לכאורה המרור הוא רק "רקע" למצה אינו חלק מתהליך הגאולה, אלא שמ"המרור" יצאנו לחירות, ואם כן מה טעם להזכיר אותו אחרי שכבר סיפרנו על המצה והגאולה.

וביאר רבי ישראל סלנטר שהמרור אינו רק "רקע" לגאולה, אלא הוא היה **חלק מתהליך הגאולה**. שהרי עם ישראל במצרים היו במצב רוחני קשה, והם נגאלו בזכות כמה הנהגות טובות שהיו בהם, והטעם שהקב"ה גאל אותם בזכות אותם מעשים "קטנים", כי הרי היה להם "מרור" וקושי גדול ולכן הזכות של כל מעשה קטן היא עצומה, ומאידך התביעה על העבירות יותר קטנה בגלל שהיו "בקוצר רוח ובעבודה קשה", נמצא שהמרור הוא חלק מתהליך הגאולה.

אמנם כל זה – ממשיך הגר"ס – הוא דווקא אם האדם **לא הביא על עצמו את המרור**, אבל אם האדם הביא על עצמו את המרור כבר אין זה לימוד זכות עליו. וכן להיפך, אם האדם עבד והתרגל עד שכבר לא קשה לו לקיים מצוות קשות, עדיין יהיה לו שכר כמו מי שעושה בקושי, שהרי הוא זה שגרם לעצמו שלא יהיה קשה לו.

לפי זה ביאר רבי ישראל סלנטר את מאמר חז"ל שלעתיד לבוא לצדיקים היצר הרע יראה כמו הר גבוה, כי אמנם היום הוא בעיניהם כחוט השערה, אבל הם אלו שגרמו לעצמם את זה על ידי שהתמידו בלימוד התורה וקיום המצוות עד שמתקוות התורה מושכת אותם... לכן מחשיבים אותם כאילו התגברו על יצר הרע של "הר גבוה".

ואילו אצל הרשעים זה להיפך. אמנם היום קשה להם מאוד לפרוש מן העבירות כ"הר גבוה", כיון שהם כבר התרגלו בעבירה, אבל זה נחשב להם כאילו לא התגברו על יצר הרע של "חוט השערה", שהרי הם גרמו את "הר גבוה" לעצמם על ידי שעשו עבירות והרגילו את עצמם לעשות רע.

וזה ממש כדברי ה'עמודי אור' בדף שלנו שכיון שהאישה הכניסה את עצמה לאונס, אין לה פטור של אונס על המשך הביאה.

מהדף לחג | מדוע נענש פרעה אע"פ שה' הקשה את ליבו

כעין זה מצאנו ביציאת מצרים שבמכות האחרונות הקב"ה הקשה את לב פרעה, אבל בכל זאת לא היתה לו טענת אונס, כי הוא הביא את האונס על עצמו על ידי שלא שילח את בני ישראל במכות הראשונות.

(18) כתבו שהוא הדין בשאר עבירות נמשכות, כגון אם עד אחד ראה שהוא חורש בשבת ואחר כך ראה העד השני שהוא ממשיך לחרוש בשבת, גם זה נחשב לעדות על מעשה אחד בזה אחר זה, כמו בראוהו בזה אחר זה שהוא בא על העררה.

לעניות דעתי, יש מקום לחלק ולומר שאין דמיון בין המקרים. באדם שבא על העררה הרי הוא בא אותה ביאה על אותה ערוה ולכן זה נחשב למעשה אחד ארוך, אבל בחרישה כל עד ראה שהוא חורש חלק אחר מהשדה, ואין קשר בין החרישה הזו לחרישה הזו.

אמנם כותבי ההערה נסמכו על לשון הרמב"ם בהלכות עדות ד, א "היו שני העדים בבית אחד והוציא אחד מהן ראשו מן החלון, וראהו זה **שעושה מלאכה בשבת** ואחד מתרה בו, והכנים ראשו וחזר העד השני והוציא ראשו מאותו החלון וראהו, אין מצטרפין עד שיראו שניהם כאחד". אך נראה שאין כוונת הרמב"ם למלאכה כמו חרישה אלא למלאכה כמו לישא שחייבים על אותה לישא על כל שלב ושלב ממנה, הלישה העריכה והקיסוף וכו', זה נחשב מלאכה אחת שנמשכת זמן ארוך, כעין ביאה על העררה, אבל בחרישה מסתבר שכל חלק באדמה הוא חרישה בפני עצמה ואין שום שייכות בין שתי העדויות.

העמקה | מדוע חייבים גם על המשך הביאה למרות ש'יצר אלבשה'

הגמרא בכתובות נא,ב אומרת שאשה שנאנסה ובתוך כדי ביאה התרצתה "אפי' היא אומרת, הניחו לו, שאלמלא נזקק לה היא שוכרתו - מותרת, מאי טעמא? יצר אלבשה".

לפי זה נמצא לכאורה שבכל ביאת איסור האישה חייבת רק על תחילת הביאה, אבל על המשך הביאה היא כבר אנוסה, כי יצרא אלבשא. וא"כ יש להקשות איך הגמרא שלנו אומרת שאם העדים ראו את הביאה אחרי השני נחשב ששניהם ראו דבר שלם, הרי העד השני ראה רק את המשך הביאה, שאז כבר "יצר אלבשה", ועל זה היא כבר פטורה מדין אונס.

קושיה זו ראיתי בספר 'דף על הדף' בשם 'עמודי אור' שתירץ שכל מה שהאשה פטורה על כך ש'יצר אלבשא' בהמשך הביאה זה רק אם תחילת הביאה הייתה באונס, אבל אם היא הביאה את עצמה ברצון למצב הזה שהיא לא תוכל להתגבר על היצר, אין לה פטור אונס והיא חייבת על כל חלק וחלק ממעשה הביאה.

מהדף לחג | מדוע מזכירים את המצה לפני המרור

מהדף לחג | בית יעקב מעם "לועז"

"הנהו לעוזי" פירש רש"י בעלי לשון אחרת שאין הדיונים מכירין בה. [דהיינו שיש מקומות ש"לשון לעז" הכוונה ללשון שאיננה לשון הקודש, אבל כאן הפירוש הוא "לשון שלא מדוברת"].

זוהי גם המשמעות של מה שאנו אומרים בימים אלו בהלל "בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם **לועז**", שעם ישראל לא הבינו את שפת המצרים.

ויש לתמוה הרי עם ישראל היו כמה מאות שנים במצרים, וכי הם לא למדו את שפתם. עמד על זה הרד"ק לתהלים וכתב כך:

"...הם יצאו מעם שלא היו מבינים את לשונם, גוי עז פנים אשר לא תשמע לשונו, אף על פי שאי אפשר שלא היו מבינים את לשונם, שהיו ביניהם כמה וכמה שנים, אבל אפשר שקצתם היו מבינים אותם שהיו עומדים ביניהם והיו עובדים בהם, והיו בהם שלא יצאו ממקומם והם נשארו בארץ גושן והיו מדברים לשון עברי, ואפילו אותם שהיו יוצאים - ביניהם עם המצרים היו מדברים לשון מצרי בהכרח, אבל בינם לבינם היו מדברים לשון עברי..."

על פי הגמרא שלנו אפשר ליישב באופן אחר, שאמנם בני ישראל **הבינו** את לשון המצרים, אבל מכיוון שהם לא השתמשו בה הרבה היה להם קשה **לדבר** בשפה המצרית, וגם זה נקרא "לועז", כמו שרואים בגמרא שלנו שרבה הבין את לשון העדים, ורק לא ידע לדבר איתם את הלשון הזאת, ובכל זאת הם נקראים "לועזי".

השקפה | לימוד שפות

רבה בוודאי היה מספיק "מוכשר" כדי ללמוד לדבר בשפה שלהם, אבל הוא לא רצה להשקיע את זמנו ללמוד שפות נוספות...

מספרים על משכיל אחד שרצה להביא ראייה שצריך להשקיע בלימוד שפות מ... מרדכי הצדיק, שידע שבעים לשון וכך הבין את מה שאמרו בגתן ותרש. אם כן, טען, רואים אנו כמה חשוב ללמוד שפות.

ענה לו חכם אחד, אדרבה, הרי כל הסיבה שבגתן ותרש לא נזהרו ממרדכי היה מחמת שהיו בטוחים שהוא לא למד שפות ולא מבין את שפתם, אך אילו היהודים היו לומדים שבעים לשון היו בגתן ותרש נזהרים גם ממרדכי...

